

Z P R A V O D A J

Vydává
Národní informační,
vzdělávací
a osvětové středisko
bezpečnosti práce
při Výzkumném ústavu
bezpečnosti práce, v. v. i.

www.suip.cz www.ceskyfocalpoint.cz

číslo 1/2020

www.bozpinfo.cz www.vubp.cz

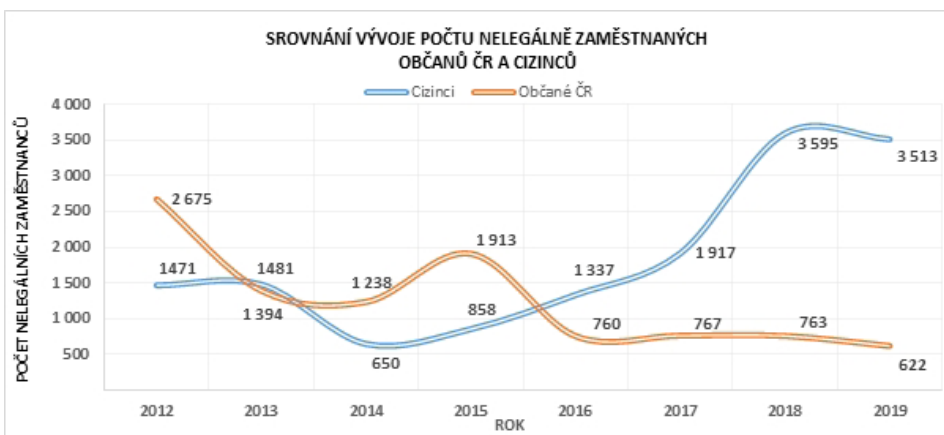
VÝSLEDKY KONTROLNÍ ČINNOSTI V OBLASTI ODHALOVÁNÍ NELEGÁLNÍ PRÁCE

Kontroly zaměřené na odhalování nelegální práce patří dlouhodobě mezi hlavní kontrolní úkoly orgánů inspekce práce. I v roce 2019 byl výrazný převis poptávky po pracovní síle nad její nabídkou. Nedostatek pracovních sil se odrazil i ve velké poptávce po pracovní síle ze zahraničí. Zaměstnávání zahraničních pracovníků je však administrativně, finančně a časově náročný proces, proto se řada zaměstnavatelů uchyluje k nelegální práci cizinců. Od roku 2016 je patrný nárůst počtu odhalených nelegálně pracujících cizinců, zejména osob ukrajinské státní příslušnosti.

V roce 2019 provedly orgány inspekce práce 8 160 kontrol přímo zaměřených na odhalování nelegální práce. Nelegální práce byla zjištěna u 1 035 kontrolovaných subjektů. Celkem bylo odhaleno 4 342 nelegálně zaměstnaných fyzických osob, a to 622 občanů ČR, 207 občanů EU a 3 513 cizinců, tedy občanů třetích zemí. Z pohledu výkonu nelegální práce cizince se v 972 případech jednalo o výkon závislé práce mimo pracovněprávní vztah, ve 3 175 pak o výkon práce v rozporu s vydaným povolením k zaměstnání nebo bez tohoto povolení, nebo v rozporu s vydanou zaměstnaneckou kartou, kartou vnitropodnikově převedeného zaměstnance nebo modrou kartou nebo bez některé z těchto karet, a ve 205 případech pak o vykonávání práce cizincem bez platného oprávnění k pobytu na území České republiky. Jednotlivé porušení není možné sčítat, neboť může být u jedné osoby konstatováno i více porušení.

V případech zjištěných nelegálně pracujících cizinců se nejčastěji jednalo o občany státní příslušnosti Ukrajina (3 015 osob), zde byl zaznamenán mírný nárůst v porovnání s rokem 2018, Moldávie (249 osob) a Vietnam (62 osob). Nelegálně zaměstnaní občané EU byli nejčastěji osoby se slovenskou, rumunskou a maďarskou státní příslušností.

Nelegální zaměstnání bylo v roce 2019 nejčastěji zjišťováno u zaměstnavatelů v těchto oborech činností – stavebnictví (u 252 zaměstnavatelů), zpracovatelský průmysl (u 132 zaměstnavatelů), velkoobchod, maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (u 161 zaměstnavatelů) a profesní, vědecké a technické činnosti (u 77 zaměstnavatelů).

Obr 1: Z pohledu velikosti zaměstnavatele se nelegálního zaměstnávání dopouštěli nejčastěji malí zaměstnavatelé (velikostní kategorie do 9 zaměstnanců, resp. 10–49 zaměstnanců) nebo 50–249 zaměstnanců

S nelegálním zaměstnáváním se orgány inspekce práce setkávaly i při kontrolách zaměřených na zastřené zprostředkování zaměstnání. V rámci těchto kontrol bylo zjištěno 378 osob při výkonu nelegální práce. V 6 případech se jednalo o občany ČR, ve 34 případech o občany EU a ve 338 případech o cizince.

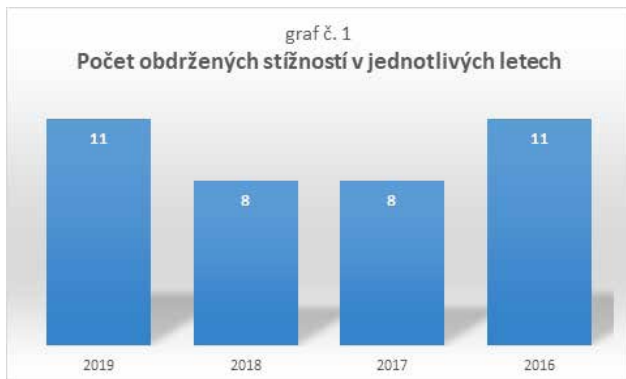
V roce 2019 uložil SÚIP zaměstnavatelům za spáchání přešupku umožnění výkonu nelegální práce celkem 464 pokut v celkové výši 181 929 800 Kč.

Ing. Michal Kubík
vedoucí úseku inspekce NLZ
Státní úřad inspekce práce

ANALÝZA STÍŽNOSTÍ PODANÝCH NA ČINNOST OBLASTNÍHO INSPEKTORÁTU PRÁCE PRO HLAVNÍ MĚSTO PRAHU ZA ROK 2019 A JEJICH VYŘIZOVÁNÍ

Cílem tohoto příspěvku je provést kvantitativní a obsahovou analýzu stížností ve smyslu ust. § 175 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), jež v průběhu roku 2019 obdržel a vyřizoval Oblastní inspektorát práce pro hlavní město Prahu (dále jen „inspektorát“). Na základě této analýzy se pokusím dospět k určitým poznatkům a závěrům.

Během roku 2019 inspektorát obdržel 11 podání, jež byla dle svého obsahu vyhodnocena jako stížnosti ve smyslu shora zmíněného ustanovení (z toho 1 stížnost nebyla do doby sepsání tohoto příspěvku ještě vyřízena). Jedná se oproti roku 2018 o počet vyšší, když za rok 2018 inspektorát takovýchto obdržených stížností vyřizoval pouze 8 (k tomu srov. graf č. 1).

Stížnosti byly v roce 2019 podány ze strany 9 stěžovatelů (z tohoto počtu bylo 7 fyzických osob a 2 osoby právnické), když dva stěžovatelé v průběhu roku podali dokonce stížnosti dvě. Jeden ze stěžovatelů byl právně zastoupen.

Stížnosti byly v 9 případech posouzeny jako nedůvodné. Jedna stížnost pak byla shledána jako důvodná, když vzhledem k administrativnímu opomenutí nebyl v daném případě stěžovatel jako podatel podnětu ke kontrole informován o přijetí podnětu a ani mu nebyla po ukončení kontroly zaslána písemná informace o výsledku kontroly ve smyslu ust. § 5 odst. 2 zákona č. 251/2005 Sb., o inspekcí práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o inspekcí práce“). Dle ust. 175 odst. 7 správního řádu, má-li stěžovatel za to, že stížnost, kterou podal u příslušného správního orgánu, nebyla řádně vyřízena, může požádat nadřízený správní orgán (v případě inspektorátu tedy Státní úřad inspekce práce), aby přešetřil způsob vyřízení stížnosti. V roce 2019 k tomuto u stížností vyřizovaných inspektorátem došlo v jednom případě.

Až na jednu výjimku, ve všech případech byly stěžovateli osoby, jež inspektorátu podaly podnět k provedení kontroly. Pouze v jednom případě pak stížnost podal jiný subjekt, a to kontrolovaná osoba, která napadala dosavadní procesní postup v rámci dosud neukončené kontroly.

Podobný trend byl patrný i v minulých letech. Na první pohled to může působit poněkud překvapujícím dojmem, ale pro toho, kdo je obeznámen s příslušnou právní úpravou a s činností orgánů inspekce práce, tato skutečnost zas takovou novinkou není. Je to totiž dáno příslušnou právní úpravou, kdy podatelé podnětů, na rozdíl od jiných osob z řad veřejnosti zainteresovaných v rámci činnosti inspektorátu, nemají stanoven žádný zvláštní institut, prostřednictvím něhož mohou s činností inspektorátu projevit svůj nesouhlas nebo své výhrady ve vztahu k ní. Kontrolovaná osoba svůj nesouhlas s výsledkem kontroly, resp. s jednotlivými kontrolními zjištěními uvedenými v protokolu o kontrole, může projevit podáním námitek ve smyslu ust. § 13 zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „kontrolní řád“). V rámci eventuálně následně vedeného správního (přestupkového) řízení je pak možné proti vydanému příkazu ve smyslu ust. § 150 správního řádu podat odpor, proti rozhodnutí se lze odvolat, a existují zde i další procesní instrumenty; v krajním případě je pak možné využít i správního soudnictví. Naproti tomu podatelé podnětů jsou oblastní inspektoráty práce povinny toliko, jestliže provedly kontrolu na základě jejich písemného podnětu, písemně informovat o výsledku takto provedené kontroly. Právní řád nezakotvuje žádný zvláštní institut, jenž by byl uplatnitelný v případě, že podatel podnětu s poskytnutou informací nesouhlasí nebo k ní má určité výhrady. Z tohoto důvodu tedy podatelé podnětů využívají institutu stížnosti ve smyslu ust. § 175 správního

ho řádu jako subsidiárního a obecného prostředku nápravy, jež je uplatnitelný nejen v těchto případech, ale obecně průřezově v rámci všech správních činností správních orgánů.

Výše popsané obdobně platí i pro situace, kdy na základě podaného podnětu kontrola ze strany inspektorátu vůbec zahájena nebyla. I v tomto případě je podatel podnětu ze strany inspektorátu informován o tom, že ve věci na základě podnětu nebude zahájena kontrola, a alespoň rámcově o důvodech, proč inspektorát k provedení kontroly nepřistoupí. I proti tomuto pak tito podatelé podnětu brojí prostřednictvím stížností. Jedná-li se konkrétně o situaci na našem inspektorátu v roce 2019, tak v 7 případech byla stížnost podána ze strany podatelů podnětu poté, co již byla provedena kontrola, ve 3 případech pak stížnost směřovala proti nezahájení kontroly (viz graf č. 2).

Co se týče vlastního obsahu jednotlivých stížností, tak není možné ho zobecňovat a paušalizovat, když se jednotlivé stížnosti týkaly odlišných věcí. I přesto si dovoluji podotknout, že je zřejmé, že při podání některých stížností sehrály svou negativní úlohu špatné mezilidské vztahy. Obsah stížnosti, resp. spíše v prvopočátku již samotný podnět ke kontrole, vyvolávají v některých případech dojem, že tyto byly určitým nástrojem řešení rozepří, případně subjektivních animozit, mezi jednotlivými aktéry, nejčastěji mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. V této souvislosti mám za to, že přístup stěžovatelů může vycházet i z toho, že takovéto „řešení“ je pro dotyčného mnohem schůdnější a samozřejmě bezplatné, na rozdíl od např. řízení soudního, často trvajících i několik let, přičemž výsledek je v tomto případě nejistý.

Domnívám se, že s tímto může do určité míry korelovat i skutečnost, že poměrně velké množství stížností se dotýkalo záležitosti diskriminace a nerovného zacházení. Tento důvod bylo možno nalézt v případě čtyř stížností. Dalšími oblastmi, které byly předmětem jednotlivých stížností, byly např. problematika nelegálního zaměstnávání, dodržování povinností stanovených zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, v oblasti pracovní doby, povinnost vydat potvrzení o zaměstnání, dodržování povinností zaměstnavatele na úseku součinnosti s příslušnou odborovou organizací atd.

Z obsahu některých stížností lze dále vyzorovat, že stěžovatelé se pravděpodobně ne vždy zcela orientují v určité právní oblasti, případně mají určité nepřesné představy o oprávněných orgánech inspekce práce a vůbec o jejich činnosti a jejich možnostech. Někdy je tak v rámci vyřízení stížnosti potřebné a vhodné, spíše než posuzovat správnost postupu inspektorátu a případně vyvracet jednotlivá tvrzení stěžovatele, stěžovateli danou problematiku vysvětlit a co nejsrozumitelněji popsat tak, aby došlo k ozřejmění a odstranění případných nejasností. Konkrétně v případě podatelů podnětů lze pak poukázat na to, že informace o výsledku kontroly ve smyslu ust. § 5 odst. 2 zákona o inspekcí práce ne vždy ze své povahy podatele podnětu mohou zcela uspokojit a odpovědět mu na všechny otázky, jež se mu v souvislosti s jím podaným podnětem ke kontrole v myslí vyjevují. V této souvislosti lze podotknout, že z několika stížností je možné vysledovat, že někteří stěžovatelé informaci o výsled-

ku kontroly dokonce mylně připodobňují k určitému typu „rozhodnutí“. Při vyřizování jednotlivých stížností se tak inspektorát v těchto případech snaží, kromě jiného, v návaznosti na skutečnosti obsažené ve stížnosti taktéž písemně poskytnuté informace o výsledku kontroly dále rozvést a blíže a podrobněji popsat, a to i např. jiným způsobem za užití jiných formulací apod.; to vše samozřejmě v rámci zákonných mezí vytyčených zejména povinností mlčenlivosti (srov. především ust. § 20 kontrolního řádu), ochranou osobních údajů apod.

Závěrem tak lze shrnout, že inspektorát se při vyřizování jednotlivých stížností snaží, a to i v souladu se zásadou veřejné správy jako služby veřejnosti zakotvenou v ust. § 4 odst. 1 správního řádu, do této své činnosti zahrnout i hledisko osvětové a edukativní.

PŘIPRAVOVANÁ VELETRŽNÍ SETKÁNÍ V ROCE 2020

Dovolujeme si Vás pozvat do společného výstavního stánku, ve kterém budou zástupci odborných státních i nestátních institucí připraveni poskytnout informace a poradenství v celém spektru problematiky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Za účasti zástupců Ministerstva práce a sociálních věcí, Státního úřadu inspekce práce, Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, oblastních inspektorátů práce a dalších partnerů budou veletržní setkání a doprovodné akce probíhat pod patronací a s podporou Evropské agentury pro BOZP v rámci Evropské kampaně BOZP 2020–2022 s názvem Zdravé pracoviště si posvítí na fyzickou zátěž.

Výstavní stánek	Termín Místo konání
Info Point NAPO Veletrh vědy 2020 Veletrh se zaměřením na vědu, výzkum a vzdělávání	4.–6. 6. 2020 PVA EXPO PRAHA v Letňanech
Země živitelka 47. ročník mezinárodního zemědělského veletrhu	27. 8.–1. 9. 2020 Výstaviště České Budějovice

SOUTĚŽNÍ PŘEHLÍDKA STAVEBNÍCH ŘEMESEL SUSO

pro školní rok 2019/2020 – 24. ročník

Regionální kola a finále za účasti inspektora z oblastního inspektorátu práce

Místo konání	Termín
Regionální kolo REGION PRAHA, STŘEDNÍ A SEVERNÍ ČECHY Výstaviště Lysá nad Labem	21.–22. 2. 2020
Regionální kolo REGION VÝCHODNÍ ČECHY A JIŽNÍ MORAVA Kongresové centrum ALDIS Hradec Králové	20.–21. 3. 2020
Regionální kolo REGION SEVERNÍ MORAVA Výstaviště Flora Olomouc	03.–04. 4. 2020
Regionální kolo REGION JIŽNÍ A ZÁPADNÍ ČECHY Výstaviště České Budějovice	15.–16. 5. 2020
FINÁLE 24. ROČNÍKU 31. ročník mezinárodního stavebního veletrhu FOR ARCH 2020 PVA Letňany, Praha	22.–25. 9. 2020

Hana Hlavičková
vedoucí Národního informačního, vzdělávacího
a osvětového střediska (NIVOS)
Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i.

Mgr. Dalibor Válek
vedoucí právního oddělení
Oblastní inspektorát práce pro hlavní město Prahu

SPECIFIKUM KONTROL PRACOVNĚPRÁVNÍCH VZTAHŮ V OBLASTI ŠKOLSTVÍ

Mezi jedno z významných odvětví, na které se oblastní inspektoráty práce zaměřují ve své inspekční a preventivní činnosti, patří oblast školství. Kontrolována je jak problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP), tak i oblast pracovněprávních vztahů (PVP). Z dlouhodobé statistiky vyplývá, že v minulosti každoročně oblastní inspektoráty práce provedly kontrolu ve zhruba 500 školách (od mateřských škol po univerzity) se zjištěním více než 1 000 porušení vyplývajících z právních předpisů. Většina kontrol se v rámci preventivní činnosti zaměřila na problematiku BOZP. Tomu odpovídá i skutečnost, že drtivá část zjištěných nedostatků, a to více než 90 procent z celkového počtu, byla konstatována právě v oblasti BOZP.

Vedle kontrol zaměřených na BOZP tak problematika kontrol PVP v oblasti školství tvoří, co do počtu kontrol a zjištěných nedostatků, statisticky méně výraznou veličinu. Tyto kontroly jsou zahajovány zejména na základě podnětů konkrétních či anonymních podatelů, kterých v rámci ČR ročně oblastní inspektoráty práce celkově obdrží přibližně 80. Z celkového počtu více než 4 000 podnětů směřujících ročně na oblast PVP se tak v případě „školských“ podnětů jedná o pouhých 2 procenta.

Ačkoli však celkový počet kontrol problematiky PVP u zaměstnavatelů působících ve školství zahájených na základě podnětů není vysoký, je potřeba poukázat na vysokou časovou náročnost spojenou s realizací těchto kontrol. Kvalifikovaným odhadem až 15 procent z celkové personální kapacity inspektorů PVP je věnováno právě kontrolám těchto pouhých 2 procent podnětů.

Na rozdíl od ostatních podnětů, směřujících do oblasti PVP, nepoukazují podatelé z oblasti školství např. na skutečnost, že by jim nebyla vyplácena včas mzda, nebyl dodržen odpočinek v práci apod. V podáních naopak často rezonují pojmy jako šikana, nerovné zacházení, nevytváření vhodných pracovních podmínek, špatné platové zařazení. Typicky se tak stává po nástupu nového vedení, kdy dochází k rozdělení kolektivu na sympatizující a nespokojenou skupinu zaměstnanců. Obsah podání obvykle směřuje i do kompetencí České školní inspekce, a kontroly jsou tak prováděny souběžně oblastními inspektoráty práce i školskými inspektoráty.

V průběhu kontrol inspektoři hodnotí nejen doklady předkládané kontrolovanými osobami, ale s ohledem na obsah podání je nutné se ke skutečnostem souvisejícím s kontrolou dotazovat zaměstnanců bez přítomnosti zaměstnavatele. Nezbytná je často komunikace s podatelí k upřesnění obsahu podání a mnohdy i informování o kompetencích inspektorátů práce.

Oprávněných, či částečně oprávněných je pak zhruba 40 procent těchto podání a mezi nejčastěji prokázaná zjištění patří porušení povinnosti zaměstnavatele řádně evidovat odpracovanou dobu. Výjimečně pak je prokázáno porušení např. v oblasti rovného zacházení či nevytváření příznivých pracovních podmínek. Ačkoli ve větší části podnětů není porušení povinnosti na straně zaměstnavatele prokázáno, je z dotazování zaměstnanců zřejmé, že v mnohých přípa-

dech se může jednat o důsledek narušených mezilidských vztahů na pracovišti, nedostatek komunikace či manažerských dovedností vedoucích zaměstnanců, které nejsou systémově řešeny zřizovateli škol. Podatelé podnětů pak od provedení kontroly očekávají vyřešení situace. To však v uvedených situacích není reálné a důsledek kontroly bez zjištění nedostatku může paradoxně situaci v mezilidských vztazích na pracovišti vyostřit.

Oblastní inspektoráty práce se proto za účelem zvýšení efektivity kontrolní činnosti v rámci poradenské činnosti snaží informovat veřejnost o kompetencích orgánů inspekce práce a rovněž pak informovat o povinnostech zaměstnavatelů na úseku pracovních vztahů a podmínek. Plnění zákonných povinností však nelze zaměňovat s hodnocením řídicích schopností a kompetencí vedoucích zaměstnanců nebo řešení narušených vztahů mezi pracovníky. Doporučujeme proto vždy před podáním podnětu využít možnosti bezplatného poradenství poskytovaného pravidelně jednotlivými pracovišti – více viz www.suip.cz

Ing. Martin Melecký
vedoucí oddělení inspekce PVP

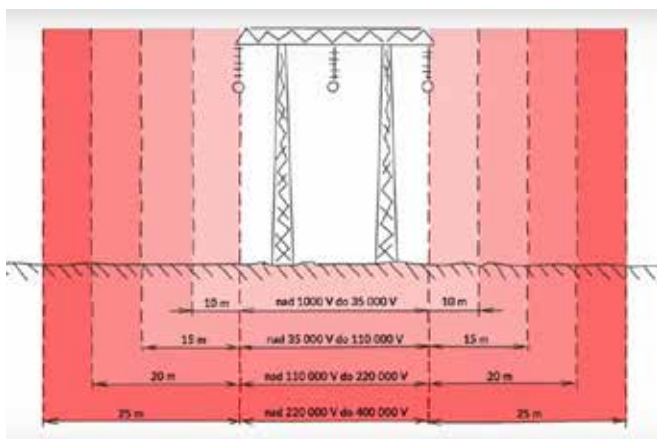
Oblastní inspektorát práce pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj

BEZPEČNOST PRÁCE V OCHRANNÝCH PÁSMECH ELEKTRICKÝCH ZAŘÍZENÍ

V České republice snad není katastrální území, kterým by nevedlo vysoké napětí (VN), v mnoha případech vede velmi vysoké napětí (VVN) nebo zvláště vysoké napětí (ZVN). Hustota elektrizační přenosové soustavy České republiky je natolik velká, že snad každý, kdo provádí obsluhu zemědělských strojů, traktorů, jeřábů, vrtných souprav a nákladních vozů s korbou vysokého zdvihu, se již musel alespoň zamyslet nad důsledky možného styku s vysokým napětím.

Prvním, kdo vyhodnocuje riziko možného úrazu vysokým napětím, a vytváří opatření proti jeho působení, je výrobce zařízení a stroje. Pohybem anebo svojí činností v ochranném pásmu VN může způsobit úraz anebo škodu na majetku. Rizika a opatření musí obsahovat průvodní dokumentaci, která je k dispozici po dobu používání zařízení. Druhým, kdo vyhodnocuje rizika možného úrazu při styku s vysokým napětím, je provozovatel zařízení, který v souladu s dokumentací pravidelně školí a upozorňuje pracovníky na možná ohrožení a vysvětluje nebezpečí při nerespektování ochranných pásem VN. Třetím, kdo vyhodnocuje riziko možného úrazu VN je pracovník, který provádí se zařízením činnosti a může se přiblížit, nebo dostat do ochranné-

ho pásma VN. Ten musí vědět, co je to ochranné pásmo VN a jaké nebezpečí plyne z nerespektování vzdálenosti od VN a jak se má chovat v případě, že se zařízení dostane do kontaktu s VN.

Obr. 1: Šířky a výšky ochranných pásem elektrického vedení s vodiči bez izolace

Státní úřad inspekce práce, vzhledem k nahlášeným případům styku techniky nebo občany s VN, určil jednotlivým oblastním inspektorátům provést inspekce specializace elektrická zařízení kontrolu u subjektů, které provádí činnosti v blízkosti, nebo pod VN za použití technických zařízení a zjistit, jakým způsobem jsou naplněna opatření, která upozorňují zaměstnance na přítomnost VN při jejich činnosti. Především při polních pracích, kdy zemědělci používají stále výkonnější, těžší a vysoké pracovní stroje, je povinností zaměstnavatelů seznámit s problematikou pohybu v blízkosti VN všechny

příslušné zaměstnance. Většina zaměstnavatelů o nebezpečí styku s VN zaměstnance informuje, ale pouze ústně, a neupozorňuje, jak si počínat, kdyby ke styku došlo. Kontroly elektrických zařízení těchto zaměstnavatelů v roce 2019 měly i preventivní charakter a ze strany zaměstnavatelů byly přijaty velmi pozitivně. V několika případech došlo k narušení vedení VN a k nebezpečí úrazu již v minulosti, ale vždy pracovníka zachránil správný postup, který mu byl v oblasti prevence dostatečně vysvětlen.

Významnou roli v oblasti prevence pohybu mechanismů a osob při přiblížování k ochranným pásmům VN hraje České sdružení regulovaných elektroenergetických společností, které vytvořilo volně přístupné prezentace a instruktážní filmy na internetu. Většina provozovatelů zmíněných mechanismů možnost využití prezentací a filmů pro své zaměstnance, po našem upozornění, využije k periodickému školení všech zaměstnanců, u nichž vyvstává nebezpečí přiblížení k ochranným pásmům VN při pracovní činnosti.

Ing. Zdeněk Charvát
inspektor oddělení inspekce BOZP
Oblastní inspektorát práce pro Jihočeský kraj a Kraj Vysočina

BOZP **info.cz**
PRŮBĚŽNÝ INFORMAČNÍ
SERVIS Z OBLASTI BOZP
www.bozpinfo.cz